

Mykytyshyn A. A.

PEDAGOGICAL PRECONDITONS OF IMPLEMENTAION OF A DISTANT COURSE
IN THE PROFESSIONAL FOREIGN LANGUAGE COMMUNICATIVE TRAINING
OF THE FUTURE SOFTWARE ENGINEERS

The article defines the concept of information and web technologies and outlines different approaches to the interpretation of their roles in the studying process of the future software engineers. It also discusses different theories to its explanation, in the contemporary scientific literature. Moreover, it dwells on the structural components of the distant course as a web technology, identifies the pedagogical practicability of its implementation in the system of educational process of students of technical universities and analyzes the pedagogical and specific principles of its introduction with the purpose of professional foreign language communicative training of future software engineers. The article also provides an insight into the ways of functioning of the distant courses in education and methods of its implementation, on practice. The article emphasizes the importance of the usage of information and web technologies in the studying process, regarding their properties, characteristics and tools, contributing to the optimization and improvement of the quality of education. It also discusses the unique role of using the distant courses in the educational process of future software engineers, since they form a part of the scientific and professional interest of students of technical universities. The article concludes that distant course can be regarded as a significant and powerful pedagogical tool, which highly contributes to the improvement of quality and efficiency of the professional foreign language communicative training of the future software engineers. The choice of the information and web technologies should be coordinated with the other methods and tools of education for the sake of efficient studying performance and organization of the educational settings.

Keywords: informational technology, web technology, professional foreign language communicative training, future software engineers.

Рецензент: Кузьменко В.В.

УДК 378+37.036+792.5+371.13

Мураткова Н. Ю., Осадча Т. В.*

**ДО ПИТАННЯ ЩОДО ЗМІСТУ ТА СТРУКТУРИ МУЗИЧНО-ТЕАТРАЛЬНОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИКИ**

У статті розглядається питання підготовки майбутнього вчителя музики до організації музично-театральної діяльності школярів. Висвітлено теоретичний аспект проблеми. Визначено сутність феномена «музично-театральна діяльність». Розкрито компонентну структуру досліджуваного конструкта та її зміст у процесі навчання у вищому навчальному закладі. Відзначено, що музично-театральна діяльність є однією з форм колективної творчої діяльності школярів. Серед основних підходів до організації виховання школярів історично визначеними є індивідуальний та колективний підходи. Формування уміння колективної творчої діяльності набуває функції соціальної адаптації дитини та сприяє процесу духовно-морального розвитку школярів через осягнення ними основ музично-театрального мистецтва.

Ключові слова: естетичне виховання, шкільний театр, майбутні вчителі музики, музично-театральна діяльність, її основні компоненти.

Проблема використання музично-театрального мистецтва для вирішення питань виховання і розвитку молодого покоління має багатовікову історію. У зв'язку з тим, що серед численних форм музично-театральної діяльності в школі (театралізований урок, театралізовані концерти, календарні свята, театральна студія, театральний

© Мураткова Н. Ю., Осадча Т. В.

факультатив) найбільш цілісною і значущою для навчально-виховного процесу є така форма, як дитячий музичний театр, виникла необхідність в аналізі особливостей становлення і розвитку цього явища, що стосується і сфери культури, і сфери освіти.

Огляд педагогічної та спеціальної літератури, присвяченої музичній освіті, свідчить про те, що у практику навчання покладено концепції формування особистості вчителя музики (Л. Арчажнікова, В. Сластенін, Г. Ципін та ін.), теорії педагогічних систем та педагогічної діяльності (В. Беспалько, Л. Новікова, А. Щербаков та ін.); готовності до професійної педагогічної діяльності (Ф. Гоноболін, І. Лернер, Н. Кузьміна), щодо мотивації учбової діяльності (Л. Божовіч, А. Леонт'єв, В. Симонов), положення психології музичного мистецтва (Л. Виготський, В. Медушевський, Е. Назайкінський, Б. Теплов та ін.), музично-естетичного розвитку особистості (Е. Абдулін, Л. Горюнова, Д. Кабалевський та ін.), театральної педагогіки (А. Брянцев, Є. Вахтангов та ін.), дитячої музичної творчості (Б. Асаф'єв, Б. Яворській); щодо розвитку музично-естетичної культури школярів засобами дитячого музичного театру (Н. Сац, В. Чепуров).

Мета статті – обґрунтувати сутність і зміст музично-театральної діяльності вчителя музики у ЗОШ на основі аналізу сучасного стану професійної педагогічної підготовки.

Поняття «дитячий музичний театр» зазвичай розглядається у двох значеннях: як професійний театр, репертуар якого розрахована на дитячу аудиторію, і як театр шкільної самодіяльності, або, іншими словами, шкільний театр. Дослідник О. Лапіна вважає, що дитячий театр визначається як особлива форма освітньої та художньо-естетичної діяльності, що належить одночасно і мистецтву, і освіті [2, с. 14], і що необхідно дослідити досвід використання музично-театрального мистецтва в навчально-виховному процесі.

Особливу роль у розвитку шкільного театру відіграла Києво-Могилянська академія (1701), де саме шкільна драма досягла найвищого розвитку в другій половині XVIII століття. Сюжет театральних п'єс був релігійно спрямований і пов'язаний зі змістом Святого Письма. Так, шкільний театр при навчальних закладах XVIII-XIX ст. заклав основи традиції виховання і розвитку молодого покоління засобами музично-театрального мистецтва. Сьогодні існує безліч самодіяльних театральних колективів як у школах, так і в позашкільних будинках творчості, у культурно-просвітницьких закладах. Мета їх діяльності – формування та задоволення художньо-творчих потреб та інтересів дітей, розвиток їх здібностей, естетичного сприйняття. Як правило, основу репертуару самодіяльних дитячих театрів складають твори дитячої літератури, що відповідають віковим особливостям юних виконавців.

Дитяча театральна самодіяльність – невід'ємна частина загальної системи естетичного виховання. Тому на всіх етапах розвитку шкільної освіти педагогічна практика шукала шляхів більш ефективного використання сценічного мистецтва з метою загального і художнього розвитку дітей. У результаті цього визначилися принципи, зміст і методи керівництва театральною діяльністю школярів, які були відображені в навчальних посібниках та збірниках, що узагальнили кращий досвід роботи дитячих і юнацьких колективів (публікації І. Любинського, М. Стуль, Ю. Завельського та ін., досвід роботи Н. Сац).

Театральний гурток об'єднує юних любителів театрального мистецтва. Заняття в ньому допомагають виявити здібності учнів до акторської майстерності. Учасники гуртка долучаються до театрального мистецтва, починають розбиратися в його тонкощах. Серед основних підходів до організації виховання школярів історично визначеними є колективний та індивідуальний підходи. Індивідуальний дає можливість розвитку здібностей, реалізації творчого потенціалу кожного учня, між тим як колективний забезпечує умови активної соціалізації дитини, що також забезпечує можливість адаптуватися та знайти гідне місце в суспільстві на основі власних досягнень. Отже, індивідуальний та колективний підходи доповнюють один одного.

Найбільш яскраво ці підходи сполучаються у творчих колективних видах діяльності школярів. Дитячий творчий колектив – це колектив, який об'єднує групу

дітей, пов'язаних спільністю інтересів, зокрема естетичних (хореографічних, музичних та ін.), та емоціональною близькістю. Вони мають одну мету та створюють оригінальний продукт, який відрізняється новиною. Отже, колективна художньо-творча діяльність характеризується синтезом особистісних, індивідуально творчо розвинених «Я», у творчому самовираженні яких полягає спільна художня ідея, загальні творчі завдання та спільні методи їх вирішення. Останніми роками значно посилилася тенденція використання театрального напрямку в школі. Спостерігається також розвиток процесу співпраці шкільних театральних самодіяльних колективів з професійними дитячими театрами. Майже щороку зростає кількість державних і приватних дитячих театрів, учасниками яких є діти. У школах до роботи з дитячими театральними колективами залучаються професійні актори, режисери з ТЮГів та ін.

Шкільний театр – це ще колектив, з яким ідентифікує себе школяр, колектив зі своїми нормами, цінностями, ідеалами. Нарешті, театр – це механізм гуманістичного виховання, який добре зарекомендував себе. Кожний учитель – режисер створює свою програму, що відображатиме успішний хід його роботи. Такі програми здатні збагатити загальні уявлення про особливості театрального виховання й освіти. К. Станіславському належить висловлювання щодо недостатності вивчення системи і необхідності на її основі придумати свою.

Цікаво, що на початку ХХ століття використання елементів театрального мистецтва мало місце при підготовці вчителів – були організовані спеціальні курси для керівників шкільної музично-театральної самодіяльності, де слухачі вивчали психологію дитячої творчості та історію дитячого театру, отримували рекомендації з постановки вистав і підготовки декорацій, набували навичок акторської майстерності, а також освоювали методу співу.

Для ефективної підготовки фахівця до організації музично-театральної діяльності школярів необхідно визначити сутність і зміст такого виду діяльності. Звертаючись до поняття «музично-театральна діяльність», слід урахувувати, що при здійсненні музично-театральної діяльності у свідомості суб'єкта відбувається почуттєві та інтелектуальні перетворення численних об'єктів дійсності і нерозривно пов'язаних з ними явищ, що втілюються у сценічних образах.

Таким чином можна констатувати, що будь-яка діяльність, зокрема і музично-театральна, має розглядатися в соціальному контексті. Виходячи з цього, першорядне значення в здійсненні діяльності набувають особистісні якості людини. У зв'язку з цим музично-театральну діяльність можна розглядати як найбільш ефективний засіб освоєння людиною соціальних ролей через створення вигаданих образів і моделювання життєвих ситуацій. Завдяки цьому розвивається здатність до адаптації індивіда до явищ навколишньої дійсності. Розглядаючи музично-театральну діяльність учителя музики в контексті його професійної педагогічної діяльності, можна виділити такі компоненти: психолого-педагогічний, музично-виконавський і театрально-сценічний. Так, психолого-педагогічний компонент включає психолого-педагогічні знання, педагогічні вміння та навички; музично-виконавський включає музично-теоретичні знання, музично-виконавські вміння і навички (вокальні, інструментально-виконавські, хормейстерські, хореографічні); театрально-сценічний – знання з історії та теорії музично-сценічного мистецтва, знання методики організації музично-театральної діяльності школярів, уміння і навички сценічного руху, сценічної мови, акторські вміння та навички, режисерсько-постановочні вміння і навички.

Слід визначити відповідні педагогічні вміння та навички майбутнього вчителя, що сприяють ефективному вирішенню завдань виховання і розвитку школярів засобами музично-театрального мистецтва. Поряд із педагогічною складовою діяльність учителя музики включає і безпосередньо музичну, про що свідчать дослідження провідних педагогів-музикантів (Л. Арчажникова, О. Апраксіної, Г. Ципіна та ін.). Як музикант, майбутній учитель музики повинен володіти музичним інструментом, голосом, уміти імпровізувати, добре знати музичну літературу та історію музики, розбиратися

в особливостях і закономірностях музичної мови та ін. Усі ці спеціальні професійні знання і вміння визначають успіх його діяльності. Більше того, професія вчителя музики вимагає від фахівця постійного самовдосконалення та розвитку, що відповідає ідеям гуманізації вищої педагогічної освіти. Серед названих компонентів музично-театральної діяльності майбутнього вчителя зміст музично-виконавської компоненти найбільш повно розкривається в процесі підготовки у вищому навчальному закладі. Детальніше зупинимося на психолого-педагогічному та театральньо-сценічному компонентах. У зв'язку з цим звернемося до визначень педагогічної діяльності в дослідженнях увчених.

Так, Н. Кузьміна пропонує розглядати педагогічну діяльність як систему, що складається з таких взаємопов'язаних між собою компонентів: організаторського, комунікативного, конструктивного [1, с. 12]. На думку інших дослідників, названі компоненти необхідно доповнити інформаційним орієнтаційним, мобілізаційним і дослідницьким.

Відповідно до таких визначень можна виділити такі основні педагогічні вміння та навички, необхідні для здійснення ефективної взаємодії з учнями в процесі організації музично-театральної діяльності:

- когнітивно-аналітичні – знання основ загальної педагогіки, психології, методики організації навчально-виховної діяльності, вміння користуватися арсеналом педагогічних засобів впливу, прийомами і методами виховання і навчання та ін.). А також вміння розвинути творчі здібності учнів у процесі здійснення ними музично-театральної діяльності, вміння управляти перцептивними, розумовими, емоційно-вольовими компонентами діяльності, вміння підібрати музично-драматичний репертуар з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей виконавців; вміння аналізувати виникаючі в процесі роботи ситуації з позиції вихователя, вміння встановлювати зворотний зв'язок з метою корекції знань учнів;
- організаційно-комунікативні – вміння встановити позитивні взаємини з учнями в процесі здійснення музично-театральної діяльності, вміння включити учнів у музично-театральну діяльність шляхом впливу на їх мотиваційну сферу, вміння згуртувати навколо себе колектив, перетворивши його в інструмент педагогічного впливу на особистість з метою її виховання та розвитку; вміння формувати у школярів активне ставлення до явищ навколишньої дійсності, ідеали, мотиви поведінки й соціальної дії засобами музично-театрального мистецтва;
- операціонально-технологічні: вміння актуалізувати знання і життєвий досвід учнів у процесі вирішення сценічних завдань, вміння планувати музично-театральну діяльність, навички побудови занять зі сценічного мистецтва і репетиційної роботи з постановки вистави; вміння аналізувати власний досвід й організації музично-театральної діяльності і досвід інших вчителів.

Вищевказані педагогічні вміння та навички формуються на основі відповідних знань: знання цілей, принципів, завдань, методів навчання і виховання, знання специфіки естетичного виховання, особливостей фізичного виховання, методики організації позакласної та позашкільної виховної роботи, психології особистості, людських взаємин, особливостей психічного розвитку дітей у різні вікові періоди, знання психологічних основ навчання і виховання, знання стилів спілкування вчителя з учнями та ін. Музично-театральна діяльність учителя в школі містить також сценічний компонент, що полягає в оволодінні основами сценічного мистецтва як самим педагогом, так і учнями. Слід зауважити, що свого часу А. Макаренко вказував на доцільність навчання педагога прийомів акторської майстерності, що сприятиме виробленню в нього навичок професійного володіння мовою, мімікою, пластикою, розширенню емоційної сфери, розвитку пам'яті, уяви, сприйняття.

У професії вчителя й актора багато схожих моментів: колективний характер діяльності; використання спеціальних методичних прийомів для організації сприйняття матеріалу (навчального або театрального); вміння дохідливо пояснити матеріал для досягнення мети своєї діяльності; публічність діяльності; володіння технікою мови для

впливу на формування емоційної сприйнятливості учня–глядача; вміння керувати своїм емоційним станом; досягнення високого рівня фізичної, психічної та соціальної культури шляхом безперервного тренінгу та самовиховання та ін. Основна ж відмінність цих професій полягає в тому, що вчитель має справу з реальним життям, а актор – з її сценічним втіленням.

У контексті театральної педагогіки сценічна діяльність представлена, як правило, основами акторської та режисерської майстерності, сценічного руху і сценічної мови. Але для здійснення вчителем музично-театральної діяльності зі школярами необхідно також оволодіти методикою її організації та приватними методиками навчання учнів елементам театрального мистецтва. Музично-театральна діяльність учителя з учнями в основному полягає в проведенні занять з музично-сценічного мистецтва, відвідування дитячих музичних вистав і здійсненні з дітьми музично-драматичних постановок. Педагоги вказують на необхідність на початковому етапі організації музично-театральної діяльності школярів спільного з учнями відвідування дитячого музичного спектаклю з обов'язковим його подальшим обговоренням з метою посилення їх мотивації до зазначеного виду діяльності. Під час обговорення вистави вчителю (у процесі спілкування з дітьми) необхідно створити психологічно сприятливу атмосферу. Конфіденційність, щирість, доброзичливість сприятимуть оптимальному встановленню комунікативного контакту з дітьми. Зацікавленість і захопленість педагога викличуть аналогічні почуття у дітей, що має велике значення для ефективної взаємодії з учнями.

Слід нагадати, що педагог-керівник дитячого музичного гуртка (театру) зобов'язаний вирішувати виховні завдання на всіх етапах освоєння зазначеного виду діяльності. Це стосується як процесу постановки вистави, так і занять з театрального мистецтва, де школярі отримують необхідний мінімум знань з історії та теорії сценічного мистецтва, музичного виконавства, сценічного руху, сценічної мови, акторської майстерності. Одне з педагогічних завдань керівника театрального колективу – надати всім учням рівні можливості для творчої самореалізації. Тому метою проведення занять зі сценічного мистецтва є не тільки підготовка дітей до повноцінної роботи над майбутнім спектаклем, але й, передусім, надання кожній дитині можливості творчого самовираження в процесі виконання сценічних завдань. Тематика таких занять може бути представлена такими розділами: історія розвитку дитячого музичного театру в Україні; дитячі професійні і самодіяльні театральні колективи; основи сценічного руху; основи акторської майстерності; сценічна мова; вокальна підготовка учнів; робота з постановки вистави та ін. Усі названі елементи занять з музично-сценічного мистецтва постають в єдиному комплексі під час постановки зі школярами музичного спектаклю.

Узагальнюючи сказане можна зробити висновок, що сучасна гуманітарна парадигма педагогічної науки, її впровадження в практику мистецької освіти актуалізує проблему створення умов, що забезпечують можливість розвитку кожної дитини відповідно до її потреб та задатків. Формування уміння колективної творчої діяльності набуває функції соціальної адаптації дитини. В умовах колективу творче самовираження підсилюється художньо-комунікативним сегментом. Отже, багатогранність та багатofункціональність театрального мистецтва зумовлює його активне застосування в художньо-естетичному вихованні школярів.

Музично-театральна діяльність учителя в школі включає в себе три компоненти: музичний, сценічний та педагогічний, які відповідають різним аспектам цього виду діяльності. Сутність музично-театральної діяльності вчителя музики полягає в реалізації завдань виховання, освіти й розвитку школярів засобами музично-театрального мистецтва. Змістом такої діяльності є організація процесу духовно-морального розвитку школярів через осягнення ними основ музично-сценічної діяльності. Робота з учнями здійснюється в різних формах: відвідування дитячих музичних вистав з їх подальшим обговоренням; проведення занять із музично-театрального мистецтва –

сценічного руху, сценічної мови, акторської майстерності, вокалу; постановки музичних спектаклів за участю школярів тощо.

Перспективою подальшого розвитку цього напрямку є розробка методики теоретичної, практичної та методичної підготовки майбутнього вчителя музики до організації музично-театральної діяльності школярів.

Література:

1. Кузьмина Н. В. Очерки психологии труда учителя: Психологическая структура деятельности учителя и формирования его личности. – Л.: Изд-во Ленинградского института, 1967. – 183 с.
2. Лапина О. А. Школьный театр в системе культуры и образования: дис. канд. пед. наук / О. А. Лапина. – СПб., 2000. – 168 с.

Мураткова Н. Ю., Осадчая Т. В.

К ВОПРОСУ О СОДЕРЖАНИИ И СТРУКТУРЕ МУЗЫКАЛЬНО-ТЕАТРАЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ БУДУЩЕГО УЧИТЕЛЯ МУЗЫКИ

В статье рассматривается вопрос подготовки будущего учителя музыки к организации музыкально-театральной деятельности школьников. Освещен теоретический аспект проблемы. Определена сущность феномена «музыкально-театральная деятельность». Раскрыта компонентная структура исследуемого конструкта и ее содержание в процессе обучения в высшем учебном заведении. Отмечено, что музыкально-театральная деятельность является одной из форм коллективной творческой деятельности школьников. Среди основных подходов к организации воспитания школьников исторически определенными являются индивидуальный и коллективный подходы. Формирование умения коллективной творческой деятельности приобретает функции социальной адаптации ребенка и содействует духовно-нравственному развитию учеников через постижение ими основ музыкально-театрального искусства.

Ключевые слова: эстетическое воспитание, школьный театр, будущие учителя музыки, музыкально-театральная деятельность, ее основные компоненты.

Muratkova N. U., Osadchaya T. V.

TO THE QUESTION OF THE CONTENT AND STRUCTURE OF MUSICAL AND THEATRICAL ACTIVITY OF FUTURE MUSIC TEACHER

The problem of preparation of the future teacher of music to the organization of musical and theatrical activity is actualized in the article. The authors distinguish among the numerous forms of musical and theatrical activity at school such forms as dramatized lesson, theatrical concerts, calendar holidays, theatrical studio and theater facultative. Children's musical theater is the most consistent and significant form of work in the educational school process.

The most consistent and significant form of work in the educational process at school is a children's musical theater. Children's musical theater is an integral part of the general system of esthetic education. Musical theater is a form of the collective pupils' creative activity. The formation of skills of the collective creative activity acquires the functions of social adaptation of a child.

Musical and theatrical activity of pupils is especially important for the educational process in the conditions of comprehensive school. The theoretical aspect of this problem is underlined in the article. The essence of the phenomenon of «musical and theatrical activity» is defined. The component structure of the analyzed notion and its contents in the process of learning in the institute is disclosed.

The work of a music teacher on the organization of musical and theatrical activity of students (through their comprehension of the basics of musical and theatrical art) is contributed to the process of spiritual and moral development of young generation.

Keywords: esthetic education, school theater, future music teachers, musical and theatrical activity, main components of musical and theatrical activity.